

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет суспільно-гуманітарних наук
Кафедра філософії та релігієзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи

Наталія ВІННІКОВА

«16» січня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РЕЛІГІЯ ТА ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЇ

для аспірантів

спеціальності 031 Релігієзнавство

освітнього рівня третього (освітньо-наукового)

освітньо-наукової програми «Релігієзнавство»

Київ – 2024

Розробник:

Ломачинська Ірина Миколаївна, доктор філософських наук, професор кафедри філософії та релігієзнавства Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Викладач:

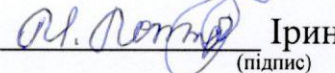
Ломачинська Ірина Миколаївна, доктор філософських наук, професор кафедри філософії та релігієзнавства Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії та релігієзнавства

Протокол від 16 січня 2024 р. №8 _____

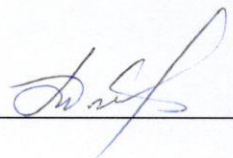
Завідувач кафедри Олександр ГОРБАНЬ

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми 16.01.2024 р.

Керівник освітньо-наукової програми Ірина ЛОМАЧИНСЬКА
(підпис)

Робочу програму перевірено

«16». 01. 2024 р.

Завідувач аспірантури, докторантури Ілона ТРИГУБ

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4 / 120	
Рік навчання	2, 3	2, 3
Семестр	4, 5	4, 5
Кількість змістових модулів з розподілом:	4	4
Обсяг кредитів	4	4
Обсяг годин, в тому числі:	120	120
Аудиторні	32	16
З них - консультаційні	32	16
Модульний контроль	8	-
Самостійна робота	80	104
Форма семестрового контролю	залік	залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – формування і систематизація у здобувачів наукового ступеня «доктор філософії» знань щодо ролі інтернет-технологій у сучасному релігійному житті соціуму.

Завдання:

- формування загальних уявлень про сутність релігійної Інтернет-комунікації, її змістовні та функціональні особливості;
- визначення змісту кіберрелігій як особливої релігійної формації
- визначення особливостей релігійних Інтернет-комунікацій православних церков в Україні;
- аналіз ролі засобів Інтернет у соціальній діяльності католицької церкви;
- формування уявлень про специфіку релігійних Інтернет-комунікацій протестантських церков в Україні;
- дослідження специфіки місійної та місійно-пропагандистської діяльності християнських церков засобами Інтернет;
- аналіз особливостей використання релігійної Інтернет-пропаганди в сучасній інформаційній війні.

3. Результати навчання за дисципліною

Під час семінарських занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи аспіранти **набувають** умінь та навички, **формують фахові компетентності:**

- СК1. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері релігієзнавства, враховувати соціальні, етичні, економічні та правові аспекти при розв'язанні цих проблем, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень;
- СК3. Здатність планувати і виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері релігієзнавства та дотичних до неї міждисциплінарних напрямів і можуть бути опубліковані у фахових наукових виданнях з релігієзнавства та суміжних галузей;
- СК5. Здатність здійснювати комплексні інноваційні проєкти в сфері релігієзнавства та дотичні до неї міждисциплінарні проєкти, захищати інтелектуальну власність; лідерство під час їх реалізації;
- СК8. Здатність застосовувати сучасні цифрові технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та освітній діяльності;
- СКУ9. Здатність досліджувати та аналізувати державно-конфесійні відносини як систему суспільних відносин, здійснювати моніторинг і аналіз внутрішньої та міжнародної релігійної ситуації, розробляти інноваційні рекомендації стосовно підтримки в Україні міжконфесійної злагоди.

Програмні результати навчання:

- РН2. Планувати і виконувати емпіричні та/або теоретичні дослідження з релігієзнавства та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми;
- РН4. Розробляти моделі процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у сфері релігієзнавства та з дотичних міждисциплінарних напрямів;
- РН8. Організовувати і здійснювати освітній процес у сфері релігієзнавства, його наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, розробляти і викладати спеціальні навчальні дисципліни у закладах вищої освіти;
- РН9. Аналізувати та оцінювати стан і тенденції розвитку релігієзнавства, застосовувати сучасні методології, методи та інструменти для вирішення актуальних проблем у сфері релігієзнавства та у викладацькій практиці;
- РНУ12. Прогнозувати наукову діяльність, аналізувати історичну динаміку та моделювати релігійні процеси і явища.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна
		Лекції	Семінари-	Модульний контроль	
Змістовий модуль I.					
Трансформація релігійної комунікації в сучасному глобалізованому світі					
<i>Тема перша.</i> Релігійна Інтернет-комунікація і глобалізаційні виклики сучасності	15		4	1	10
<i>Тема друга.</i> Феномен кіберрелігії та його основні прояви	15		4	1	10
Разом за змістовним модулем	30		8	2	20
Змістовий модуль II.					
Релігійні інтернет-комунікації православних церков в Україні					
<i>Тема третя.</i> Історичні засади становлення православної інтернет-комунікації	15		4	1	10
<i>Тема четверта.</i> Православ'я і інтернет: український та російський досвід	15		4	1	10
Разом за змістовним модулем	30		8	2	20
Змістовий модуль III. Релігійні інтернет-комунікації католицьких церков в Україні					
<i>Тема п'ята.</i> Роль Інтернет у місієно-пропагандистській діяльності католицької церкви	15		4	1	10
<i>Тема шоста.</i> Тематична спрямованість католицьких інтернет-ресурсів	15		4	1	10
Разом за змістовним модулем	30		8	2	20
Змістовий модуль IV. Релігійні інтернет-комунікації протестантських церков в Україні					
<i>Тема сьома.</i> Роль інтернет-комунікацій у пропагандистських стратегіях сучасних протестантських церков	15		4	1	10
<i>Тема восьма.</i> Змістовне наповнення сайтів протестантських церков в Україні	15		4	1	10
Разом за змістовним модулем	30		8	2	20
Разом	120	-	32	8	80

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна
		Лекції	Семінари-	Модульний контроль	
Змістовий модуль I. Трансформація релігійної Інтернет-комунікації в сучасному глобалізованому світі					
<i>Тема перша.</i> Релігійна Інтернет-комунікація і глобалізаційні виклики сучасності	15		2		13
<i>Тема друга.</i> Феномен кіберрелігії та його основні прояви	15		2		13
<i>Разом за змістовним модулем</i>	30		4		26
Змістовий модуль II. Релігійні інтернет-комунікації православних церков в Україні					
<i>Тема третя.</i> Історичні засади становлення православної інтернет-комунікації	15		2		13
<i>Тема четверта.</i> Використання Інтернет в православних місійних практиках	15		2		13
<i>Разом за змістовним модулем</i>	30		4		26
Змістовий модуль III. Релігійні інтернет-комунікації католицьких церков в Україні					
<i>Тема п'ята.</i> Роль Інтернет у місійно-пропагандистській діяльності католицької церкви	15		2		13
<i>Тема шоста.</i> Тематична спрямованість католицьких інтернет-ресурсів	15		2		13
<i>Разом за змістовним модулем</i>	30		4		26
Змістовий модуль IV. Релігійні інтернет-комунікації протестантських церков в Україні					
<i>Тема сьома.</i> Роль інтернет-комунікацій у пропагандистських стратегіях сучасних протестантських церков	15		2		13
<i>Тема восьма.</i> Змістовне наповнення сайтів протестантських церков в Україні	15		2		13
<i>Разом за змістовним модулем</i>	30		4		26
Разом	120	0	16		104

5. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Трансформація релігійної Інтернет-комунікації в сучасному глобалізованому світі

Тема перша. Релігійна Інтернет-комунікація і глобалізаційні виклики сучасності

Вплив глобалізації на становлення та розвиток релігійного інформаційного простору. Цифрова доба і сучасні релігійні процеси.

Сутність релігійної Інтернет-комунікації та її змістовні ознаки. Вертикальний та горизонтальний рівні релігійних Інтернет-комунікацій. Функціональна спрямованість сучасних релігійних Інтернет-комунікацій. Вплив цифровізації на релігійну комунікацію. Використання новітніх ЗМІ у сучасних релігійних комунікаціях. Медіакультура у релігійних процесах сучасності.

Функції релігійних інтернет-комунікацій у соціально-комунікаційній системі суспільства. Механізми реалізації релігійних інтернет-комунікацій. Інтернет-комунікація як можливість діалогу релігій і культур.

Використання релігійного простору Інтернет у політичних протистояннях сучасності. Релігійні конфлікти як один з основних чинників інформаційних війн.

Сутність мережних війн та їх ознаки. Стратегії та інструментарій сучасних мережних війн. Роль релігійного фактору у мережних війнах сучасності.

Релігійна ідентичність як ключовий фактор ведення інформаційних війн.

Основні поняття теми: глобалізація, цифрова доба, релігійна Інтернет-комунікація, релігійні конфлікти, інформаційні релігійні війни, мережні війни, релігійна ідентичність

Тема друга. Феномен кіберрелігії та його основні прояви

Кіберпростір як основа для формування кіберрелігії. Онтологія та психологія кіберрелігії. Дефініція та основні риси кіберрелігії. Світоглядна система кіберрелігії. Конкретні прояви кіберрелігії: кібер-ритуали та богослужіння, онлайн-молитви, віртуальне паломництво.

Віртуальні релігійні інститути: їх статус та особливості функціонування.

Вплив місцевих та регіональних вірувань на особливості розвитку кіберрелігії. Демонологія кіберпростору. Магічні практики і марновірство. Містицизм та кібершаманізм.

Інтернет як засіб для жорсткої конкуренції з боку езотеричних, язичницьких і квазірелігійних рухів. Трансформація релігійних уявлень в комп'ютерних іграх.

Особливості використання кіберпростору мусульманськими релігійними організаціями. Інтернет-аудиторія кібер-ісламу: лідери думки, послідовники, релігійна влада, політики. Англomовний та арабомовний сегмент кібер-ісламу. Сфери впливу у кібер-ісламі: дозволені (спілкування між віруючими, вивчення ідеології та культу ісламу тощо) та е-джихад.

Використання Інтернет для місійної діяльності ісламських громад. Специфіка «ісламнету», його ідейна спрямованість та засоби впливу.

Ісламофобія в кіберпросторі та спроби її подолання.

Перспективи існування релігії в кіберпросторі.

Основні поняття теми: кіберрелігія, кіберпростір, онлайн-молитва, кібер-іслам, ісламнет, е-джихад

Основні поняття теми: віртуальна реальність, віртуальна свідомість, віртуальна культура, проповідництво, місійна діяльність, місійно-пропагандистська діяльність, християнські цінності, християнська духовність, християнське виховання, християнське паломництво

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Релігійні Інтернет-комунікації православних церков в Україні

Тема третя. Історичні засади становлення православної Інтернет-комунікації

Вплив глобалізаційних трансформацій сучасності на Всесвітнє православ'я. Роль комунікації у «Основах соціальної концепції УПЦ» та Декларації «За життя світу: на шляху до соціального етосу Православної Церкви».

Історичні засади запровадження Інтернет у місійно-пропагандистській діяльності православних церков.

Мультимедійні Інтернет-портали у діяльності православних церков.

Основні поняття теми: соціальні доктрини православних церков в Україні, православний сегмент Інтернет, православні інтернет-комунікації

Тема четверта. Використання Інтернет в православних місійних практиках

Структура православної мережі релігійних Інтернет-комунікацій.

Сайти ПЦУ та УПЦ МП: загальноцерковні, єпархій, синодальних відділів, навчальних закладів, монастирів, парафій, братств, їх функціональна спрямованість. Індивідуальні сайти священників: особливості змістовного наповнення.

Особливості ідеологічного спрямування сайтів ПЦУ та УПЦ МП: порівняльна характеристика. Мобільний застосунок ПЦУ «Моя церква» - зміст і функціональна спрямованість.

Значення ресурсів електронних бібліотек православних церков у вихованні ціннісних засад суспільства. Зміст релігійних ресурсів освітнього спрямування. Пропаганда інституту сім'ї та сімейних цінностей в Інтернет.

Пропаганда християнського паломництва засобами Інтернет.

Основні поняття теми: сайти єпархій, сайти синодальних закладів, сайти монастирів, сайти парафій

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Релігійні Інтернет-комунікації католицьких церков в Україні

Тема п'ята. Роль Інтернет у місійно-пропагандистській діяльності католицької церкви

Соціальна спрямованість у сучасній католицькій інтернет-комунікації. Основні документи католицької церкви про соціальну комунікацію. Про значення мас-медіа в душпастирській інструкції Папської Ради у справах соціальної комунікації «*Communio et Progressio*». Обґрунтування соціальної ролі мас-медіа у сучасному суспільстві.

Оцінка ролі Інтернету у виступах папи Івана Павла II в посланні з нагоди Всесвітнього дня комунікації. Про роль Інтернету в Декреті «Етика в комунікації». Про роль використання новітніх інтернет-технологій у євангелізації в посланнях Папи Бенедикта XVI «Нові технології, нові стосунки», «Священик і душпастирство в цифровому світі: нові засоби масової інформації на служінні слова», «Соціальні мережі: портали істини і віри; нові простори для євангелізації» тощо.

Основні поняття теми: соціальна доктрина католицької церкви, католицький сегмент Інтернет, католицькі інтернет-комунікації

Тема шоста. Тематична спрямованість католицьких Інтернет-ресурсів

Структура мережі католицьких релігійних Інтернет-комунікацій.

Особливості католицької Інтернет-аудиторії.

Католицькі інтернет-видання та їх типологічні особливості.

Основні поняття теми: католицькі сайти, католицька інтернет-аудиторія, католицькі інтернет-видання

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV. Релігійні Інтернет-комунікації протестантських церков в Україні

Тема сьома. Роль Інтернет-комунікацій у пропагандистських стратегіях сучасних протестантських церков

Трактування релігійної комунікації протестантським богослов'ям.

Протестантські інтернет-медіа України як комунікаційна система. Сегментація аудиторії протестантських інтернет-ЗМІ України.

Типологічні особливості протестантських інтернет-ресурсів України.

Основні поняття теми: протестантські інтернет-медіа, протестантські інтернет-ресурси

Тема восьма. Змістовне наповнення сайтів протестантських церков в Україні

Структура мережі протестантських релігійних Інтернет-комунікацій. Ідейне спрямування ресурсів лютеранських релігійних громад, євангельських християн-баптистів, християн віри євангельської, адвентистів сьомого дня.

Протестантські освітні сайти: їх зміст та ідейне спрямування. Християнські місії у мережі Інтернет.

Основні поняття теми: протестантські освітні сайти, християнські місії

6. Контроль навчальних досягнень

№ з/п	Вид діяльності аспіранта	Макс. кількість балів за одиницю	Змістовний модуль 1		Змістовний модуль 2		Змістовний модуль 3		Змістовний модуль 4	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Відвідування семінарських занять	1	4	4	4	4	4	4	4	4
3	Виконання завдань для самостійної роботи	5	4	20	4	20	4	20	4	20
4	Робота на семінарських заняттях	10	4	40	4	40	4	40	4	40
5	Модульний контроль	25	1	25	1	25	1	25	1	25
7	Макс. кількість балів за видами поточного контролю (МБ)			89		89		89		89
	Разом:	356								

Умовою зарахування проходження дисципліни «Релігія та інтернет-технології» є отримання аспірантом не менше 200 балів за результатами всіх видів означених робіт.

7. Завдання для самостійної роботи

Завдання для самостійної роботи – творче есе на одну із запропонованих проблем до кожної з означених тем

Тема перша. Релігійна Інтернет-комунікація і глобалізаційні виклики сучасності

- Трансформація релігійної комунікації в умовах глобалізаційних викликів сучасності
- Релігія та цифрова доба: виклики та перспективи
- Феномен кібер-церкви у сучасну цифрову добу
- Роль медіакультури у релігійних процесах сучасності
- Небезпеки маніпулятивних стратегій Інтернет у релігійно-політичних конфліктах сучасності
- Мережні релігійні інформаційні війни: сутність та змістовні особливості
- Вплив інформаційних війн сучасності на релігійну ситуацію в Україні
- Інтернет-комунікація як можливість діалогу релігій і культур

Тема друга. Феномен кіберрелігії та його основні прояви Інтернет

- Кіберрелігія як об'єкт релігієзнавчих досліджень
- Основні наукові підходи у вивченні кіберрелігії у західноєвропейській думці
- Відображення феномену кіберрелігії у дослідженнях українських науковців
- Демонологія кіберпростору : загальна характеристика
- Магічні практики і марновірство у кіберпросторі
- Кібермістицизм та кібершаманізм
- Феномен кіберісламу та його особливості
- Квазірелігійні рухи в Інтернет

Тема третя. Історичні засади становлення православної інтернет-комунікації

- Політико-соціальні передумови залучення можливостей Інтернет у місійно-пропагандистській діяльності Російського православ'я
- Інтернет як засіб ідеологічного впливу у виступах провідних православних релігійних діячів
- Православний сегмент Інтернет у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців: аналітичний огляд джерел
- Система православних Інтернет – порталів Паломницьких служб християнських церков в Україні, їх ідейний зміст та функціональна спрямованість

Тема четверта. Використання Інтернет в православних місійних практиках

- Загальна композиційна структура сайтів ПЦУ та УПЦ МП
- Ідейна спрямованість сайтів ПЦУ та УПЦ МП: порівняльна характеристика

- Стратегії та засоби ідеологічного впливу російського і українського православного сегменту Інтернет: порівняльна характеристика
- Структура освітніх релігійних ресурсів християнських церков в Україні
- Електронні бібліотеки православних громад: їх ідейні та змістовні особливості
- Пропаганда інституту сім'ї та сімейних цінностей на сайтах християнських церков в Україні: порівняльна характеристика

Тема п'ята. Роль Інтернет у місійно-пропагандистській діяльності католицької церкви

- Католицька церква про соціальну роль мас-медіа
- Аналіз основних документів католицької церкви про соціальну комунікацію
- Інтернет як засіб евангелізації у основоположних документах католицької церкви та виступах її очільників

Тема шоста. Тематична спрямованість католицьких інтернет-ресурсів

- Католицький сегмент Інтернет у дослідженнях вітчизняних науковців: аналітичний огляд джерел
- Особливості структури католицького сегменту Інтернет
- Місійна діяльність католицької церкви засобами Інтернет
- Соціальна спрямованість діяльності католицької церкви засобами Інтернет

Тема сьома. Роль інтернет-комунікацій у пропагандистських стратегіях сучасних протестантських церков

- Роль Інтернет у системі протестантських ЗМІ
- Протестантські інформаційні ресурси: їх зміст та структурні особливості
- Особливості евангелізації у протестантському сегменті Інтернет

Тема восьма. Змістовне наповнення сайтів протестантських церков в Україні

- Протестантський сегмент Інтернет у дослідженнях вітчизняних науковців: аналітичний огляд джерел
- Особливості структури вітчизняного протестантського сегменту Інтернет
- Місійна діяльність вітчизняних протестантських громад засобами Інтернет

8. Питання до семестрового контролю

1. Вплив глобалізації на релігійні процеси сучасності
2. Релігія та інформаційне суспільство: особливості взаємодії
3. Види та рівні сучасної релігійної комунікації
4. Функціональна спрямованість сучасних релігійних комунікацій
5. Основні наукові підходи до визначення віртуальної реальності
6. Віртуальне як спосіб конструювання соціальної реальності релігійних спільнот
7. Історія становлення кіберрелігії
8. Вплив місцевих та регіональних вірувань на особливості розвитку кіберрелігії.
9. Трансформація релігійних уявлень в комп'ютерних іграх.
10. Особливості використання кіберпростору мусульманськими релігійними організаціями
11. Використання Інтернет для місійної діяльності ісламських громад
12. Ісламофобія в кіберпросторі та спроби її подолання
13. Нові релігійні рухи і кіберпростір
14. Релігійні Інтернет-комунікації: сутність та функціональні особливості
15. Вплив цифрової доби на Всесвітнє православ'я
16. Православні мультимедійні Інтернет-портали
17. Віртуальне паломництво: зміст, функції, засоби
18. Основні документи католицької церкви про соціальну комунікацію: загальна характеристика
19. Католицька церква про роль ЗМІ у сучасних соціальних процесах
20. Католицька церква про соціальну відповідальність журналістів
21. Основні документи про роль Інтернет у духовній місії Церкви
22. Місце Інтернет у системі протестантських ЗМІ
23. Структура мережі протестантських Інтернет-ресурсів
24. Протестантські Інтернет-ресурси як засіб євангелізації
25. Проповідницька спрямованість православних, католицьких та протестантських інтернет-ресурсів: порівняльна характеристика
26. Основні напрями пропаганди сімейних цінностей у вітчизняному християнському сегменті Інтернет
27. Система Інтернет – порталів Паломницьких служб християнських церков в Україні
28. Використання Інтернет в релігійних конфліктах епохи глобалізації
29. Стратегії та інструментарій сучасних мережних релігійних війн
30. Проблема безпеки ціннісних засад нації у ситуації загрози релігійних інформаційних війн

9. Рекомендовані джерела

Основна література:

1. Папські послання з нагоди Всесвітнього дня комунікації // Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа / [упорядник і наук. ред. М. Перун]. – Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2004. – С.217-325
2. Петрушкевич, М. С. Релігійні комунікації: християнський контекст: монографія / М. С. Петрушкевич ; Видавництво національного університету «Острозька академія». – Острог : 2011. – 228 с.
3. Про свободу слова та релігійні організації [Електронний ресурс] : закон України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/987-12/conv>, вільний. – Назва з екрану. (02.21.2018)

Додаткова література:

4. Lomachinska I., Grebenyuk P. The phenomenon of missionary activity of Christian churches in the virtual space. *SKHID*. 2020. № 5 (169). С.54 – 59
5. Lomachinska I., Khrypko S., Iatsenko G. The ideological sources of religious leadership in Ukrainian cultural space. *SKHID*. 2019. 3. С.84 – 88
6. Lomachinska I., Martych R. Religious Education in the European Educational Space: Social and Cultural Context. *Studia Warmińskie*. 2021, 58, P.173 – 187
7. Балаклицький М. Медіатизація протестантизму в Україні 1991–2010
8. Башманівська Я.В. Самотність людини в умовах глобалізації: дис. канд. філос.н. / Я.В.Башманівська; Житомирський держ. пед. ун-т ім. І.Франка. – Житомир, 2015. – 195 с.
9. Богачевська І.В. Християнська нарративна традиція: філософсько-релігієзнавчий аналіз: Автореф. дис... д-ра філос. наук: 09.00.11 / І.В. Богачевська ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2007. — 36 с.
10. Бойко А. А. Релігія в масс – медіа України: тексти лекцій / А. А. Бойко – К. : Б. в., 2009. – 158 с.
11. Гадьо Н. Нові можливості та функції католицьких засобів комунікації в Інтернеті / Н.Гадьо //Вісник Львівського університету. - Серія Журналістика. - 2014. – Вип. 39. – С.210 - 218
12. Задоянчук О.О. Особливості сприйняття УПЦ в засобах масової інформації України: Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.11 / О.О. Задоянчук ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2016. — 20 с.
13. За життя світу. На шляху до соціального етосу Православної Церкви. URL^ https://risu.ua/za-zhittya-svitu-na-shlyahu-do-socialnogo-etosu-pravoslavnoj-cerkvi_n103522 (дата звернення: 25.01.2024)
14. Іван Павло II, Папа. «Проповідуйте з покрівель»: Євангеліє в добу глобальної комунікації» 2001 / Папа Іван Павло II // Церква і соціальна комунікація: Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа / [упорядник і наук. ред. М. Перун]. – Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2004. – 345 с.
15. Каріна О.В. Віртуальна реальність: онтологічний статус: автореф. дис. ... канд. філос. наук / О.В.Каріна. – Х., 2004. – 21 с.

16. Кирницький, О.В. Віртуальний вимір соціального конструювання: дис. канд. філос. н.; Донецький нац. ун-т ім. В. Стуса / О.В. Кирницький. – Вінниця, 2016. – 241 с.
17. Козиряцька, С. А. Мережеві християнські видання українського медіапростору : монографія / С. А. Козиряцька. – Запоріжжя : Просвіта, 2017. – 192 с.
18. Козиряцька, С.А. Місце та функції конфесійних інтернет-ресурсів у медійному мейнстрімі [Електронний ресурс] / С.Козиряцька. – Режим доступу: <http://www.ic.ac.kharkov.ua/RIO/v38/v38-2-15.pdf>, вільний. – Назва з екрану (09.09.2016)
19. Компендіум соціальної доктрини церкви. URL: https://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/justpeace/documents/rc_pc_justpeace_doc_20060526_compendio-dott-soc_uk.pdf (дата звернення: 25.01.2024)
20. Крячко, В. І. Активності католицької церкви в українському Інтернет – просторі: медіа – освітній та етнічний аспекти В.І.Крячко // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент : збірник наукових праць / Ред. кол. : Євтух В. Б. (гол. ред.). – К. : Фенікс, 2013. – Вип. 14. – С. 71 – 84
21. Ломачинська І.М. Психологія масової свідомості у християнському релігійному лідерстві. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова*. 2019. Сер. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія (40). - С. 9-17
22. Ломачинська І.М., Ломачинський Б.Г. Роль медіакультури в інформаційних війнах сучасності. *SKHID*. 2022. 3(3). С.66 – 73
23. Ломачинська, І.М. Використання релігійної пропаганди в російсько-українській інформаційній війні /І.М.Ломачинська // Філософсько-гуманітарні читання: зб. Наук. праць. – 2015. - Вип. 2. – С.114 - 119
24. Ломачинська, І.М. Вплив релігійного лідерства на формування ціннісних засад національної пам'яті// *Складні питання історичної пам'яті у парадигмі діалогічності культур* : Колективна монографія / Київський університет імені Бориса Грінченка. Білосток: Білоруське історичне товариство, 2019. – С.188 – 203
25. Ломачинська, І.М. Інформаційна війна як фактор реалізації сучасної геополітики/ І.М.Ломачинська// *Вплив глобалізаційних процесів на безпеку держави: економічний, інформаційний, соціальний та культурологічний аспекти: Монографія* / П.І.Юхименко, О.М.Загурський, М.В.Півторак та ін.: за заг. ред. П.І.Юхименка. – К.: Університет «Україна», 2015. – С.196 – 218
26. Пальчинська М.В. Віртуальний простір в умовах соціокультурних трансформацій: дисертація доктора філос. наук 09.00.03 / М.В. Пальчинська. – Одеса, 2016. – 433 с.
27. Петрушкевич, М. С. Особливості вияву комунікаційної функції релігії у християнських конфесіях: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук / Петрушкевич Марія Стефанівна. – Київ, 2007. – 21 с.

28. Релігійний чинник у процесах націє- та державотворення: досвід сучасної України: Монографія. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2012. – 272 с.
років: монографія / М. Балаклицький. – Х.: Харківське історикофілологічне товариство, 2011. – 379 с.
29. Скленар, І. Специфіка новин в релігійних інтернет-виданнях України / І.Скленар // Вісник Львівського університету. Серія журналістика. – Львів, 2013. – Вип. 37. - С.319-325
30. Тищук, О. Дослідження православної інтернет-аудиторії: методи та результати / О. Тищук // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника . – 2009 . – Вип. 1 (17) . – С. 382-390
31. Филипович Л. Сучасна релігійна ситуація й український Інтернет / Л. Филипович // Релігійна свобода: мас-медіа, школа і церква як суспільні фактори утвердження: науковий щорічник / [за заг. ред. д.філос. н. А. Колодного]. — К., 2001. — № 5. — 177 с.
32. Холод, О. Семантика терміна «соціальні комунікації»: концептуальні підходи / О.Холод // Соціальні комунікації: теорія і практика : наук. журн. [наук. ред. О. М. Холод]. – Т. 1. – К. : МЦД СК «Комтека», 2015. – 314 с.
33. Церква і медіа. Сім кроків до порозуміння / Бабинська С., Завадська Ю., Карапінка М., О. Кулигіна – К.: Вид – во «Ездра», 2012. – 240 с.
34. Церква не може залишатися осторонь Інтернету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zik.ua/ua/news/2011/09/20/309911%20>, вільний. – Назва з екрану. (01.23.2016)
35. Юнусова Є. Й. Комунікативний простір релігії в європейській культурі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук / Євгенія Йосипівна Юнусова. – Харків, 2005. – 17 с.
36. Як протистояти російській пропаганді та релігійному радикалізму : обговорення за круглим столом в Києві [Електронний ресурс] / Релігійно-інформаційна служба України. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/community/religion_and_policy/61979 htm, вільний. – Назва з екрану (01.22.2016)

ДОДАТОК
до робочої програми навчальної дисципліни
«Релігія та інтернет-технології»
Плани семінарських занять:

Семінар 1.

Тема: Релігійна Інтернет-комунікація і глобалізаційні виклики сучасності

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Вплив глобалізації на релігійні процеси сучасності
2. Вплив цифрової доби на релігійні процеси
3. Види та рівні сучасної релігійної Інтернет-комунікації, її функціональна спрямованість

II. Проблемна дискусія.

Семінар 2.

Тема: Феномен кіберрелігії та його основні прояви

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Історія, онтологія та психологія кіберрелігії
2. Типологія релігій в кіберпросторі. Демонологія кіберпростору. Магічні практики і марновірство. Містицизм та кібершаманізм
3. Особливості використання кіберпростору мусульманськими релігійними організаціями
4. Трансформація релігійних уявлень в комп'ютерних іграх
5. Перспективи існування релігії в кіберпросторі

II. Проблемна дискусія.

Семінар 3.

Тема: Історичні засади становлення православної інтернет-комунікації

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Історичні засади запровадження Інтернет у місійно-пропагандистській діяльності православних церков
2. Вплив цифровізації на сучасне Всесвітнє православ'я
3. Православні мультимедійні Інтернет-портали
4. Соціально-просвітницька діяльність православних церков засобами Інтернет

II. Проблемна дискусія.

Семінар 4.

Тема Використання Інтернет в православних місійних практиках

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

4. Структура православної мережі релігійних Інтернет-комунікацій
5. Змістовне наповнення сайтів православних церков в Україні
6. Індивідуальні сайти священників: їх зміст та функціональна спрямованість

7. Система Інтернет – порталів Паломницьких служб православних церков в Україні
8. Основні напрями пропаганди сімейних цінностей у вітчизняному християнському сегменті Інтернет

II. Проблемна дискусія.

Семінар 5.

Тема: Роль Інтернет у місійно-пропагандистській діяльності католицької церкви

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

9. Основні документи католицької церкви про соціальну комунікацію: загальна характеристика
10. Католицька церква про роль ЗМІ у сучасних соціальних процесах
11. Католицька церква про соціальну відповідальність журналістів
12. Основні документи про роль Інтернет у духовній місії Церкви

II. Проблемна дискусія.

Семінар 6.

Тема: Тематична спрямованість католицьких Інтернет-ресурсів

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Структура мережі католицьких релігійних Інтернет-комунікацій.
2. Особливості католицької Інтернет-аудиторії.
3. Католицькі інтернет-видання та їх типологічні особливості.

II. Проблемна дискусія.

Семінар 7.

Тема: Роль Інтернет-комунікацій у пропагандистських стратегіях сучасних протестантських церков

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Протестантські богослови про роль проповідницької місії Церкви
2. Історичні засади використання ЗМІ у практиці вітчизняного протестантизму
3. Протестантські інтернет-медіа України: структура та типологічні особливості
4. Аудиторія протестантських інтернет-ЗМІ України

II. Проблемна дискусія.

Семінар 8.

Тема: Змістовне наповнення сайтів протестантських церков в Україні

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

13. Місце Інтернет у системі протестантських ЗМІ
14. Структура мережі протестантських Інтернет-ресурсів
15. Ідейне спрямування протестантських Інтернет-ресурсів
16. Протестантські Інтернет-ресурси як засіб євангелізації

II. Проблемна дискусія.